

רשק
שיעורים
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק פרשת שמיני יט אדר ב תשע"א ♦ דף היומי בבלי: מנחות מז ירושלמי: שבת מב

נושאי הדף בעלון

- הפסד פירות שביעית בפחות מכזית.....מנחות טז
- הזכרת בעל השמועה הראשון באמירת דבר בשם אומרו.....מנחות יז
- פדיון הבן אצל כהן שאינו שומר תורה ומצוות.....מנחות יח
- לשון 'דיו', הדלקת נר חנוכה בחוץ בזמן הסכנה.....מנחות יט
- מליחת בשר בסוכר.....מנחות כ
- הקרבת קרבנות בזמן הזה כשאין במת ציבור.....מנחות כא
- ביטול מין במינו, וכתב על גבי כתב בספר תורה.....מנחות כב
- כפתור ופרח.....עמוד 5

את הגמל כי מעלה גרה הוא וגו' ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא..

יש להקשות, שהיה לכתוב לומר בגמל: כי פרסה אינו מפריס, שזה עיקר הטעם לטומאתו, וכן בשפן ובארנבת קיימת תמיהה זו. גם בחזיר שאמר הכתוב 'כי מפריס פרסה הוא', יותר היה לו לומר כי אינו מעלה גרה, ולמה התחיל בכולם בסימן טהרה שלהם.

ונראה בביאור ענין זה, שבכולם סימן הטהרה מוסיף טומאה על טומאתם, לפי שפרסה זו יכולה להטעות את הבריות, ולהראות כאילו הוא כשר, כדרך שאמרו חז"ל בעשו, שנמשל לחזיר שפושט את טלפיו להראות כאילו הוא כשר, ותוכו מלט תוך ומרמה (ראה רש"י תולדות כז לד).

זה מורה על כל מי שאין תוכו כשרו, כמדת הצבועים המראים את עצמם כשרים, שהם בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוים לרעה.

ואף על פי שכל מידות אלה אינן שייכות בבהמות, מכל מקום הם מולידים תכונה רעה זו בגוף האוכל, כי כל אוכליו יאשמו להיות מכתות הצבועים המראים את עצמם כשרים כמו עשיו וחבריו.

עפ"י כלי יקר

הפסד פירות שביעית בפחות מכזית

כתב הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"ה ה"א-ג), פירות שביעית ניתנו לאכילה ולשתייה ולסיכה ולהדלקת הנר ולצביעה, מפי השמועה למדו תהיה אף להדלקת נר ולצבוע בה צבע. לאכילה ולשתייה כיצד, לאכול דבר שדרכו לאכול, ולשתות דבר שדרכו לשתות, כדין תרומה ומעשר שני. ולא ישנה פירות מברייתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר שני, דבר שדרכו ליאכל חי לא יאכלנו מבושל, ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי. לפיכך אין שולקין אוכלי בהמה ואינו מטפל לאכול תבשיל שנפסד והפת שעפשה, כדרך שאינו אוכל בתרומה ומעשר. ומבואר בזה שאסור להפסיד פירות שביעית אלא צריך לאכלם כדרך אכילתם.

בבית רידב"ז (על פאת השלחן סי' ה סק"א) כתב, שכיון שאיסור הפסד פירות שביעית הוא לאו הבא מכלל עשה, שנאמר (ויקרא כה ו) 'לאכלה' ודרשו חכמים (פסחים נב:) שעומד רק לאכילה ולא להפסד, אם כן יש להסתפק אם שיעור הפסד לעבור עליו באיסור הוא כשיעור המצוה בקיום העשה, וכיון שמצוות אכילה מקיימים רק בכזית, כמו כן אין איסור בהפסד פירות שביעית בפחות מכזית. או שמא אין ענין זה לזה, ורק במצוות שבאכילה שייך איסור כזית, אבל באיסור הפסד כיון שאין בו אכילה הרי הוא אסור גם בכל שהוא ועובר גם בפחות מכזית.

והביא הרידב"ז ראיה מסוגייתנו שהאיסור הוא גם בפחות מכזית. שבסוגייתנו נחלקו רב אמנונא רב חסדא ורב ששת בדין מי שהקטיר את הקומץ במחשבת פיגול, אבל לא הקטיר את כל הקומץ בבת אחת, אלא כשיעור שומשום אחר שיעור שומשום, וכן מי שחשב במחשבת פיגול לאכול חוץ לזמנו, אך לא לאכול כולו בבת אחת, אלא כשיעור שומשום אחר שיעור שומשום, אחד סובר שהוא פיגול משום שדרך אכילה בכך ודרך הקטרה בכך, והשני סובר שאינו פיגול אלא פסול, משום שדרך אכילה בכך ואין דרך הקטרה בכך, והרי זה כמנחה שלא הוקטרה, והשלישי סובר שהוא כשר, משום שדרך הקטרה בכך ואין דרך אכילה בכך. ולא נתברר בסוגייתנו מי משלושת האמוראים הוא הסובר שהוא פיגול, ומי סובר שהוא פסול, ומי סובר שהוא כשר.

והנה במסכת בכורות (יב:) סובר רב חסדא שבהמה שנתפסה בקדושת שביעית הרי היא פטורה מן הבכורה, משום שבכור צריך להקטיר את אימוריו, ובהמת שביעית אסור לשרפה משום שהוא הפסד.

ולכאורה קשה שהרי יכולים להקטיר את האימורים כשיעור שומשום אחר שומשום, וכך יקיימו מצות הקטרת האימורים בבהמת שביעית גם אם תהיה חייבת בבכורה. ולכאורה יש להוכיח מכאן שרב חסדא סובר שאין דרך הקטרה בכך, ואם כן על כרחך הוא זה שסובר בסוגייתנו שהוא פסול ואינו פיגול, שהרי הוא היחיד שסובר שאין דרך הקטרה בכך. ויקשה למה לא הכריעו בגמרא שרב חסדא הוא הסובר שהוא פסול.

ועל כרחך צריך לומר שיש איסור בהפסד דבר הקדוש בקדושת שביעית גם אם מפסידו פחות פחות מכזית, ולכן לא תועיל הקטרת האימורים בכדי שומשום, משום שעדיין יהיה בזה איסור משום הפסד פירות שביעית.

הזכרת בעל השמועה הראשון באמירת דבר בשם אומר

בגמרא מובא, שרב מנשיא בר גדא היה יושב לפני אביי ואומר משמו של רב חסדא שאין הקטרה מפגלת הקטרה, אפילו לדעת רבי מאיר. שאל אותו אביי אם רב חסדא אמר דין זה בשם רב, והשיב לו רב מנשיא שכן הוא.

והנה שנינו (אבות פ"ו מ"ו), כל האומר דבר בשם אומר מביא גאלה לעולם. ובמגן אברהם (סי' קנו סק"ב) כתב, שהאומר דבר שלא בשם אומר עובר בלאו, ולא ציין מקורו. וכתב בנודע ביהודה (שו"ת תניינא, או"ח סי' כ) שמקורו מדברי התנחומא (במדבר כז), אמרו רבי חזקיה ור' ירמיה בר אבא בשם ר' יוחנן, כל שאינו אומר דבר בשם אומר עליו הכתוב אומר (משלי כב כב) 'אל תגזול דל כי דל הוא', וצריך אדם כשהוא שומע דבר לומר אותו בשם אומר, אפילו משלישי של הלכה, ששנו רבותינו אמר ר' נחום הלבלר מקובל אני מר' מייאשא שקיבל מאבא שקיבלו מן הזוגות שקיבלו מן הזקנים הלכה למשה מסיני. ומי שאינו אומר דבר בשם אומר עליו הכתוב אומר 'אל תגזול דל'. ומבואר בזה שכשאומר דבר שלא בשם בעל השמועה הרי הוא כגזול ממנו את שמועותו, ולכן צריך לומר גם את שמו של בעל השמועה הראשון. וכן מבואר בגמרא (נזיר נו:), שבשמועה שנאמרה איש מפי איש מפי איש, חייבים להזכיר את הראשון ואת האחרון, אף על פי שאת האמצעיים אין חיוב להזכיר. וכן כתב להלכה המהרש"ק בחכמת שלמה (או"ח שם), שנראה מדברי הגמרא בנזיר שאם אינו מזכיר את האמצעי אינו עובר בלאו, ואם כן אם איזה אחרון מביא דברי הספר הקודם לו שהביא בשם הקדמונים, אין צריך להזכיר אלא את האחרון והראשון, ולא האמצעיים. ומסיק, בא וראה כמה נזהרו חז"ל שם לעשות מזה מימרא והוכחה לדינא, ובעונותינו הרבים בזמן הזה עושים להיפך, מתלבשים בטלית שאינה שלהם, וה' הטוב יכפר בעדם.

ובמדרש שמואל (אבות פ"ו מ"ז) ביאר בטעם מה שהאומר דבר בשם אומר מביא גאלה לעולם [שהוא נוסף למה שיש איסור לאו וכאמור], משום שמי שאינו אומר דבר בשם אומר אלא גונב חידושים של אחרים ואומרם על שמו, בודאי שלא יקנה קנין תורה, ורק אם לעולם יאמר דבר בשם אומר יוכרח גם הוא להשתדל לחדש בתורה כדי שיוכל לומר גם משם עצמו, ועל ידי כך ישתדל להשלים את עצמו ולקנות קנין בתורה. ומטעם זה הרי הוא מביא גאלה לעולם כיון שעל ידי כך ירבה לחדש חידושים וישלים מהרה קנין התורה שיהיה בעת הגאולה, עיי"ש.

ועל פי זה תמה בשפת אמת בסוגייתנו (ד"ה יתיב ר"מ), איך לא חשב רב מנשיא מתחילה לומר את השמועה בשמו של רב שהוא בעל השמועה הראשון, שהרי מבואר בגמרא [וכוונתו לגמרא הנזכרת בניזיר, כמו שכתב הגר"מ בידרמאן], שחייבים להזכיר גם את בעל השמועה הראשון.

ותירץ בשפת אמת, שיש לומר שרב לא אמר אלא שאין הקטרה מפגלת הקטרה, ולא אמר שכן הוא גם לדעת רבי מאיר. והוספה זו חידשה רב חסדא משום שמסתבר היה לו שהדברים הם גם לדעת רבי מאיר. וכיון שסיוס הדבר לא אמרו רב אלא רב חסדא לבדו, רשאי היה רב מנשיא לומר את כל השמועה משמו של רב חסדא לבדו.

פדיון הבן אצל כהן שאינו שומר תורה ומצוות

בסוגייתנו מבואר שכל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה, שנאמר (ויקרא ז' לג) 'המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה', מודה בעבודה יש לו חלק בכהונה שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה. וביאר בתורה **תמימה** (ויקרא שם הערה קלז), שלמדו מפסוק זה שצריך הכהן לנהוג כמנהג בני אהרן שהיו מאמינים. ופסק כן **הרמב"ם** (ביכורים פ"א ה"א) להלכה, שעשרים וארבע מתנות ניתנו לכהנים וכולן מפורשין בתורה, ועל כולן נכרתה ברית לאהרן, וכל כהן שאינו מודה בהן אין לו חלק בכהנים ואין נותנין לו מתנה מהן.

ועל פי זה דנו הפוסקים בדין פדיון הבן על ידי כהן שאינו שומר תורה ומצוות, אם הוא בכלל כהן שאינו מודה בעבודה, ואם מחמת כך אין פדיונו פדיון, ומה דינם של חופשיים בזמנינו שאינם שומרים תורה ומצוות ר"ל.

בשבט הלוי (שו"ת, ח"ב סי' קעב) דן אם אפשר לפדות את הבן אצל כהן מחלל שבת. והביא דברי רש"י (חולין קלב: ד"ה שאינו מודה בעבודה) שכתב שהכהן שאינו מודה בעבודה הוא מי שאמר בלבו שדברי הבל הן ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות אלא משה בדה מלבו. וכתב בשבט הלוי שכל שכן שהמחלל שבת אינו חולק במתנות כהונה, שהרי הוא נחשב ככופר בכל התורה כולה ודיניו להרבה דברים כגוי גמור, כמבואר **ברמב"ם** (שבת פ"ל ה"טז), שהשבת ועבודה זרה כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצוות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה ושניהם כגוים לכל דבריהם. וכיון שהוא כגוי גמור מסתבר שאף עבודתו מחוללת מן התורה כיון שפקעה ממנו קדושת כהונה. ולכן אם פדה את בנו אצל כהן מחלל שבת צריך לחזור ולפדותו בברכה אצל כהן כשר. ואף לדעת הסוברים שהמחלל שבת נחשב כגוי רק מדרבנן, ולדעתם מה שאי אפשר לפדות את הבן אצל כהן המחלל שבת אין זה אלא מדרבנן, מכל מקום כיון שחכמים עשוהו גוי וצריך לחזור ולפדות מדרבנן בדרך ודאי, צריך לברך גם כן על פדיון זה.

וכעין זה כתב **בתשובות והנהגות** (שו"ת, ח"א סי' תרסד), שהמחלל שבת הופקע מקדושת כהונה כיון שהוא כגוי, ולכן פקעה זכותו ממתנות כהונה. והוסיף שיש ללמוד כן מקל וחומר, שמה כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בהן וכמבואר בסוגייתנו, כל שכן כהן זה שאף שמודה בעבודה מכל מקום הרי הוא עובר לתיאבון על איסורי שבת, וכל שכן שאינו ככהן.

ובשו"ת במורשת משה (קליעורס, סי' סו) דן בז הוכתב שהדין המבואר בסוגייתנו בכהן שאינו מודה בעבודה אינו שייך בכל בעלי עבירה, אלא דווקא בכופר בעבודה עצמה שאומר שהיא הבל, אבל שאר בעלי עבירה אין בהם פסול זה. ומכל מקום כתב שמומר המחלל שבת בפרהסיא פסול לעבודה מדרבנן, ועל דרך מה שכתב **בפרי מגדים** (יו"ד סי' סא מש"ז סק"ט) שכהן שנשא נשים בעבירה או שנטמא למתים, שעובר על איסורי כהונה, אין נותנים לו מתנות כהונה, וכתב **במנחת חינוך** (מצוה תקו אות ז) שפשוט שדין זה הוא מדרבנן. והמומר לחלל שבת בפרהסיא שנידון כמומר לכל התורה הרי גרע יותר מהעובר על איסורי כהונה, וכל זמן שלא שב בודאי אין נותנים לו מתנות כהונה על כל פנים מדרבנן, ואף בדיעבד אם נתנו לו לא יצאו בזה ידי חובתם, ומסיק שדבר זה צריך עיון לדינא ואין להקל בזה למעשה.

לשון 'דיו', הדלקת נר חנוכה בחוץ בזמן הסכנה

כתב בקונטרס חנוכה ומגילה (סי' ג אות ג), שמה שאמרו (שבת כא:): שניר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו, אין הפירוש בזה שרק לכתחילה צריך להדליק נר חנוכה בחוץ ואין זה מעכב, ולכן בשעת הסכנה שאי אפשר לקיים את המצוה לכתחילה די במה שיקיימנה בדיעבד, ולכן יכול להדליק את הנר בפנים, אלא לעולם הדלקה בחוץ הוא לעיכובא, אלא שבשעת הסכנה היתה תקנה מיוחדת, שאז קבעו שמקום ההדלקה יכול להיות לכתחילה בפנים.

וחידש עוד, שבשעת הסכנה אפילו במקום שיהיה אפשר ליחידים להדליק על פתח הבית בחוץ, אינם צריכים, שבשעת הסכנה קבעו לכתחילה שסגי בהדלקה בפנים.

וכן כל מי שאינו יכול להדליק בחוץ מחמת אונס, כגון מחמת רוח חזקה, דינו הוא להדליק בפנים מכח אותה תקנה שתקנו חכמים בשעת הסכנה (ראה ריטב"א שבת כא: ד"ה ובשעת הסכנה), ואם עבר האונס חייב הוא לחזור ולהדליק בחוץ, כיון שעיקר המצוה הוא להדליק בחוץ. וכן עשה פעם כשהיתה רוח חזקה ולא היה אפשר להדליק בחוץ, והדליק נר חנוכה בפנים, ואחר שפסקה הרוח הדליק שוב מבחוץ.

וכתב בספר ימי החנוכה (עמ' נו) שיש לדייק כן מלשון הברייתא, שבשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו, וקשה מהו לשון 'ודיו'. שהרי בסוגייתנו מבואר לענין הגשת המנחות שצריך להגישן אצל קרן דרומית מערבית ודיו, והביאו התוספות (ד"ה כנגד), שבגמרא (סוטה יד:) דייקו מהו לשון 'ודיו', וביארו שהיה מקום לומר שצריך הגשה בגופה של המנחה, שייסרנה מן הכלי ויגיש הסולת עצמו למזבח, ולכן אמרו 'ודיו'.

וכתבו התוספות על פי זה לבאר גם מה ששינונו (נדה ב.) 'כל הנשים דיין שעתן', שצריך לבאר לשום 'דיין', וביארו שהוא לאפוקי מהלל וחכמים במשנה שם. ומבואר בזה שלשון 'דיו' בא למעט ענין מיוחד, וצריך ביאור מה מיעטה הברייתא באמרה שבשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודיו.

אולם לדברי הגרי"ז הרי מבואר היטב לשון 'ודיו', שבא לומר שאפילו אם הוא יכול להניח בחוץ אינו צריך, שבשעת הסכנה קבעו לכתחילה שדי בכך שיעמיד את הנר על שולחנו.

אמנם **בדעת תורה למהרש"ם** (סי' תרעה ס"א) כתב, שאף בזמן שאין סכנה שמצותה בחוץ, מכל מקום בדיעבד יצא ידי חובתו גם אם הדליק בפנים, שהרי בשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו.

ולפי דעתו אין זו תקנה חדשה שתקנו חכמים בשעת הסכנה להדליק בפנים, אלא שכן הוא תמיד שבדיעבד יוצא ידי חובתו כשהדליק בפנים, ובשעת הסכנה מדליק באופן הכשר בדיעבד.

וכן כתב **באגרות משה** (שו"ת, או"ח ח"ד סי' קה אות ז), שלשון הברייתא הוא שבשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו, ולא נאמר שבשעת הסכנה תיקנו, משום שאין צריך תקנה מיוחדת לזה, משום שמתחילת התקנה לא תקנו שיהיה פרסום הנס עיכוב במצות חנוכה, ולכן בשעת הסכנה שאי אפשר לקיימה בפרסומי ניסא, מחויב להדליק אפילו על שולחנו, אף על פי שאין בזה היכר כלל ואפילו לבני הבית. וכן כתב בעל **מנחת שלמה** (הליכות שלמה עמוד רעו).

מליחת בשר בסוכר

לעיל הובאו שלשה טעמים למליחת הקרבנות במלח. ובספר החינוך (מצוה קכ) הוסיף בזה עוד טעם, שהמלח מקיים כל דבר ומציל על ההפסד והרקבון, והרי זה לרמז שבמעשה הקרבן יצל האדם מן ההפסד, ותשמר נפשו ותשאר קיימת לעד.

בהלכות קטנות (שו"ת, ח"א סי' ריח) כתב גם כן כטעם זה, שטעם מליחת הקרבנות במלח הוא מפני שהמלח הוא דבר המקיים, ועל פי זה חידש שאפשר למלוח את הקרבנות גם בסוכר, לפי שהסוכר הוא מלח גמור, שאף הוא מעמיד את הדברים זמן רב. ואל תתמה שהוא מתוק ואיך יהיה ממינו של המלח שהוא מלוח, שזו אינה תמיהה, שהרי בכל הדברים יש כיוצא בזה, הלא תראה ברמונים שיש בהם מתוקים וחמוצים, וכן בעוד פירות, וכמו כן יש מלח מלוח ויש מלח מתוק שהוא הסוכר, שכל המעמיד נקרא מלח ברית עולם וקיומו. והוסיף שבעלי הכימ"א אומרים שבכל סוכר יש מלח, ובקנה הסוכר שמביאים ממצרים קרוב לשרשו הוא מלוח וכן בראשו, ובאמצעיתו הוא מתוק.

וכתב שאין להקשות איך ימלחו את הקרבן בסוכר, והרי התורה אמרה (ויקרא ב' יא) 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', כיון שעדיין יש לדון מה יעשו כשאין מלח, אם יבוא העשה למלוח את הקרבנות וידחה את הלא תעשה שבהקרבן הסוכר.

והנה בשנת תר"י נשאלו רבים מגדולי ישראל מקהילת סיגוט בדבר בשר שנמלח במין הנקרא בלשון אשכנז האלאען, שמורה אחד התירו באכילה כדין בשר שנמלח במלח, וחכם אחר חלק עליו ופסק שהבשר אסור, כדין בשר שנתבשל בלי מליחה, כיון שהאלאען אינו בטבעו כמו מלח, והוא רק חמוץ.

ואף **בדברי חיים** (שו"ת, יו"ד ח"א סי' כה) נשאל בזה, וכתב שבאמת לא עלה על לבו מעולם שישתפק בר אוריין בזה להתיר במליחת בשר בדבר אחר זולת מלח, וכל מי שראה דברי השאלה נבהל למאד איך עלה זאת על דעת בר שכל להתיר.

אולם להסיר מלב המעקשים בירר דבר זה מסוגית הש"ס והפוסקים שזה איסור גמור, ואין מועלת מליחה אלא במלח. וכתב שאף ההלכות קטנות שהתיר מליחת קרבנות במלח, לא כתב כן אלא לענין קרבנות, שמה שצריך בהם מלח הוא כיון שהמלח הוא דבר המקיים, וכיון שגם סוכר הוא דבר המקיים, סובר ההלכות קטנות שאף הוא כשר למליחת קרבנות.

אבל מה שצריך מלח במליחת בשר לצורך אכילה, אין זה משום שהוא דבר המקיים, אלא משום שהמלח מרתיח ומפליט את הדם, ולענין זה אין מועיל אלא מלח, ולא סוכר ולא שום דבר אחר. וכן כתבו **ברב פעלים** (שו"ת, יו"ד ח"ב סי' ד) ועוד אחרונים.

ועל דרך זה חילק **ברוח חיים** (פלאגי, סי' סט אות ה), שלא דיבר בהלכות קטנות אלא לענין קרבן, שמה שצריך בו למלח הוא משום כבוד וגדולה שכן דרך המלכים שלא לאכול תפל בלי מלח [כמו שהובא לעיל מדברי הרמב"ן ורבינו בחיין], ולזה מועיל גם סוכר, אבל למליחת הדם ודאי אין הסוכר מועיל.

הקרבת קרבנות בזמן הזה כשאין במת ציבור

בפניני הלכה מסכת זבחים הובא בכמה מקומות הפולמוס שהתעורר לפני ק"נ שנה בענין הקרבת קרבנות בזמן הזה, בכמה וכמה נידונים שדנו בהם האחרונים שמחמתם אין אפשרות בזמן הזה להקריב קרבנות עם כל ההלכות המעכבים בהקרבה, ואפילו קרבן פסח שמקריבים אותו גם בטומאה אם רוב הציבור טמאים. ולהלן יובא עוד אחד מהנידונים שעלו בזה בדברי הפוסקים.

כתב **הראב"ן** (שו"ת, סי' נ), שיש סוברים ששייך להקריב בכור בהמה טהורה בזמן הזה, שיכול לעלות לירושלים ולבנות מזבח ולהקריב את הבכור, שהרי אמר ר' יהושע (עדויות פ"ח מ"ו), שמקריבים אף על פי שאין בית. וכתב ראב"ן שזה אינו, שאם יחיד בונה מזבח להקריב עליו בכור, אין לו דין מזבח אלא דין במה, וכל שאינו נידר ונידב כגון בכור אין קרב בבמה (מגילה ט:), ומה שאמר ר' יהושע שמקריבים אף על פי שאין בית, דבריו הם במזבח של ציבור, שכשעלו בני הגולה בנו מיד את המזבח והקריבו עליו, ואין למדים מהם ליחיד.

ומבואר בדברי **הראב"ן**, שמה שאמרו בסוגייתנו שמזבח הוא משל ציבור, אינו לכתחילה בלבד, אלא מעכב הוא בכשרות המזבח שיהיה משל ציבור דווקא. ובמקדש דוד (קדשים סי' לה ד"ה אמרינן בת"כ) כתב שרק בקרבן עצמו, כיון שהוא קרבן ציבור, אם לא יהיה בא משל ציבור איך יכול הציבור לצאת ידי חובתו ולהתכפר בקרבן שאינו שלהם, ומעכב בו שיהיה משל ציבור. אבל במכשירי הקרבן כגון בגדי כהונה ועצים, אף על פי שמצותן להיות גם כן משל ציבור כמו שלמדו בסוגייתנו ממזבח, אבל לא מצאנו שדין זה הוא לעיכובא ואם אינו בא משל ציבור יהיה הקרבן פסול. ולדברי הראב"ן [גם לענין המזבח] אם אין המזבח משל ציבור הרי זה מעכב בקרבן, כיון שעל ידי כך יצא מכלל מזבח ובא לכלל במה.

אך **בחזון נחום** (שו"ת, ח"ב סי' מב) כתב, שלפי דברי **הראב"ן** אין חסרון משום ריח ניחוח אלא בקרבנות חובה, אבל בנדריים ונדבות הקרבים בבמה, הרי כל מזבח הנבנה בזמן הזה דין במה יש לו, כיון שהוא של יחיד ולא של ציבור, ובבמה אין דין ריח ניחוח וכמו שהוכיח שם.

והנה **בכפתור ופרח** (פ"ו) הביא דעת רבינו יחיאל מפאריס ששייך לבנות מזבח ולהקריב קרבנות בזמן הזה, ולכאורה לפי דעתו אין מעכב שיהיה המזבח משל ציבור, או שהוא סובר שיכול היחיד למסור את המזבח לציבור. והקשה הגר"פ פערלא מהו טעמו של הראב"ן שסובר שאי אפשר להקריב בזמן הזה, והרי יכול היחיד לבנות מזבח ולמסרו לציבור, וכך יהיה המזבח של הציבור ויוכלו להקריב עליו. ותירץ הגר"פ בדעת **הראב"ן**, שאין מסירה לציבור מועלת אלא כשהבית הוא על מכונו וגזברי הקדש על פקודתם והציבור במקומו. אבל משחרב הבית והציבור בגולה, אין מועילה מסירה לציבור [הביאו בהר צבי בסוגייתנו].

ובבני ציון (שו"ת, סי' א) כתב, שלדעת הסוברים שאין חששות בהקרבת קרבנות בזמן הזה, יקשה מפני מה לא הקריבו הנשיאים קרבנות בזמן שאחר חורבן הבית, והיו קרובים ואהובים למלכות, כגון רבי יהודה הנשיא. אלא נראה שלמדו כן ממה שנאמר בתוכחה על זמן הגלות (ויקרא כו לא) 'והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם', ועיקר פסוק זה מוכיח ששייך מצד הדין להקריב קרבנות ואף על פי כן לא יעלו לריח ניחוח.

ביטול מין במינו, וכתב על גבי כתב בספר תורה

בסוגייתנו נחלקו חכמים ורבי יהודה בדין ביטול איסורים מין במינו, ושניהם מקרא אחד דרשו, שנאמר בעבודת כהן גדול ביום הכפורים (ויקרא טז יח) 'ולקח מדם הפר ומדם השעיר', הרי שקרא הכתוב לתערובת דם הפר ודם השעיר בשם 'מדם הפר ומדם השעיר' אף על פי שהדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדמו של שעיר, ולא בטל דם השעיר בדם הפר. חכמים סוברים שהטעם שלא בטל הוא משום שהעולים למזבח אינם מבטלים זה את זה, ולעולם בשאר תערובות מין במינו המיעוט בטל ברוב. ורבי יהודה סובר שהטעם שדם השעיר אינו בטל הוא משום שתערובת מין במינו בכל התורה אינה בטלה.

ו**כתב הר"ן** (נדרים נב. ד"ה וקשיא) בביאור מחלוקתם, שכלל הוא בהלכות תערובת שכל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו, ולכן סובר רבי יהודה שבכל מקום שנתערב מין במינו אין האיסור בטל, כיון שאין הם מתנגדים זה לזה אלא אדרבה מסייעים זה לזה. וחכמים חולקים וסוברים שבכל מקום מין במינו של איסור והיתר אינם דומים זה לזה, כיון שאחד אסור והשני מותר, ולדעתם אין ראוי ללכת אחר דמיונם בעצם אלא אחר חילוקם באיסור והיתר. ולדעתם הטעם שדם הפר אינו מבטל דם השעיר הוא משום שכיון ששניהם 'עולין', כלומר שכשרים לזריקה, הרי הם דומים זה לזה בהיתר וביעוד, ולכן הרי הם מין אחד ואינם מבטלים זה את זה.

והנה נחלקו רבי יהודה וחכמים (שבת קד: גיטין כ.) בסופר שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת, לדעת רבי יהודה מעביר עליו קולמוס ומקדשו, וחכמים אומרים אין השם מן המובחר. ו**בנודע ביהודה** (שו"ת, או"ח קמא סי' א) הביא בשם הרב השואל, שהטעם שכתב כשר על גבי כתב פסול אינו כשר לספר תורה ותפילין ומזוזות וגיטין, משום שהדיו של הכתב התחתון מפסיק בין הכתב העליון לקלף, ונמצא שהאותיות פורחות באויר. והנודע ביהודה דחה דבריו, משום שאם כן לא רק כשנכתב התחתון שלא לשמה יש לפסול, אלא אפילו כשנכתב התחתון לשמה, שהרי הכתב התחתון אינו נראה משום שהכתב העליון מכסהו, ואין יוצאים ידי חובה אלא בכתב העליון, והרי בכתב העליון אי אפשר להכשיר משום שהוא כפורח באויר כיון שהכתב התחתון חוצץ בינו ובין הקלף.

ו**כתבו בבית שלמה** (שו"ת, או"ח סי' ז) ו**בטוב טעם ודעת** (שו"ת קמא, סי' רמד) ועוד אחרונים ליישב דברי הרב השואל, וכתבו שרבי יהודה וחכמים נחלקו שם לשיטתם בסוגייתנו, לדעת רבי יהודה הולכים תמיד אחר דמיון העצם, ולכן הוא סובר באיסורים שמין במינו אינו בטל כיון ששם העצם שלהם שוה, ולכן לדעתו כתב כשר על גבי כתב פסול הרי זה כשר, כיון ששם העצם שלהם שוה ששניהם דיו, והרי הם מין אחד, ומין במינו אינו חוצץ. וחכמים סוברים שהולכים אחר שם האיסור וההיתר, ולדעתם שני דברים שהם ממין אחד אבל זה אסור וזה מותר הרי הם נחשבים שני מינים ומבטלים זה את זה, ולכן סוברים הם שכתב כשר שנכתב על גבי כתב פסול הרי זה פסול, שהכתב התחתון חוצץ בין הכתב העליון לקלף, ואינו נחשב מינו, כיון שהוא מין פסול והכתב העליון הוא מין כשר. ובזה ביאר (שם סי' ה) דברי **הסמ"ג** (עשין כב, הובא במג"א סי' לב ס"ק כו) שאם נפלה טיפת דיו ופסלה את האות וגררה, שעכשיו האות פסולה משום 'חק תוכות', לא תועיל העברת קולמוס אפילו לדעת רבי יהודה. והטעם מבואר לפי הנ"ל, שכיון שחק תוכות אינו כתב כלל, הרי זה מין אחר אפילו לפי דעת רבי יהודה, ולכן הוא חוצץ בין הדיו הכשר לקלף.

כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה

איתא בספרים על הפסוק 'קדש לי כל בכור פטר כל רחם', היינו שיקדים האדם כל תחלת המחשבה בקומו ממסתו וכן מצות אהבת חברים שהוא כלל גדול בתורה, וזה פטר כל רחם היינו פתח כל דבר 'רחם בבני ישראל' לאהוב כל אחד מישראל, ועל כל זה צריך להתרגל בכל יום בתחלתו עד שלא יקדימו יצרו במחשבותיו ובתחבולתו להפילו שחת בערמתו. וזה מה שאמרו חז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע היינו כנ"ל, שהוא יקדימו במחשבות קדושות ובלב זך וטהור בקבלת המצוות הנ"ל, ואם זוכה לנצחו בזה כל היום יהיה קודש, וכמו שאמרו חז"ל שכל העושה על דעת הראשונה הוא עושה ואז טוב לו.

(אמרי אברהם, כי תצא)

והיה חביב לו ביותר עד לאחת

עיין בתוספות בביאור עד לאחת. ונ"ל בס"ד שיש אהבה מורכבת ויש אהבה פשוטה, דהיינו אדם אוהב התפוחים והענבים בשביל שגופו נהנה מהם זו היא אהבה מורכבת בתפוחים ובגופו, שאם היו מזיקין לגופו לא היה אוהב אותם, אבל אהבת האב עם בנו היא אהבה פשוטה דאפילו אין גופו נהנה ממנו ואפילו אם מצערו הוא אוהב אותו הרי זה אהבה אחת, דכונתה בבן, וכן יש אהבה בין איש לרעהו ובין הרב לתלמידו ובין אדון למשרתו, יש מורכבת דאוהבים בשביל שנהנה מהם ויש פשוטה כאהבת אב לבנו, וז"ש כאן חביב עליו ביותר עד לאחת, ר"ל חיוב זה שמחבבו הוא נמשך מן אהבה שהיא אחת דאינה מורכבת. ואי נמי אחת כינוי לתורה כמו שאמרו רז"ל במדרש, דכתיב (במדבר טו כט) 'תורה אחת יהיה לכם', ויודע דאהבת התורה היא אהבה נפשית, וכן כאן היה מחבבו חבוב נפשי כמו האחת היא התורה.

(בן יהוידע לרבי יוסף חיים מבגאדד)

אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר קרא עליו המקרא הזה מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

נ"ל בס"ד דוד המלך ע"ה אמר 'שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב' (תהלים קיט קסב), נמצא דשוה שמחת התורה לשמחת הממון, אמנם אני רואה בכך עתה שדברי תורה חביבין עליכם יותר מן שלל רב שאמר דוד המלך ע"ה, כי השלל המעט אין בו שמחה מה שאין כן דברי תורה שמחים בה אפילו במעט דהא ראה שצהבו פניו ביותר אפילו על דבר אחד מן התורה ונמצא דברי תורה חביבין עליהם ביותר מן השלל דנקיט דוד המלך ע"ה. י"ל הלא פסוק זה אין בו שייכות לענין השמחה והוה ליה למימר פסוק פקודי ה' ישרים משמחי לב (תהלים יט ט) או 'שש אנכי על אמרתך' (שם קי"ט קס"ב). ונ"ל בס"ד הוא ראה ששמח שמחה גדולה על דבר אחד דוקא, וזה חידוש דעל דבר אחד כל כך שמח כל שכן אם יהיו שנים או עשר או מאה דברים, ועל זה הביא מה אהבתי תורתך, דהכי קאמר דוד המלך ע"ה 'אע"פ דרחבה מצותך מאד דהתורה רחבה מני ים, עם כל זה גם שאשיג חלק המעט ממנה שנקרא מה, עם כל זה אהבתי תורתך, וכל שכן כאשר אשיג חלק גדול ממנה, וזה חלק המועט הנקרא מה אינו בעיני מה אלא אראנו הרבה כאלו כל היום היה שיחתי בו.

(בן יהוידע לרבי יוסף חיים מבגאדד)

ממשיכים דף היומי עם 'עוז והדר'

חדש! מסכת מנחות מסדר קדשים החדש
של עוז והדר עם מאות אלפי התיקונים

ניתן להשיג בהוצאות אלו:

ללמוד טוב יותר.

להבין את הדף.

ללמוד דף היומי.

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66